

Izvor de apă vie

George Coșbuc

Când Prier-alb, feciorul lui Tulnic Împărat,
Din casa părintească la taberi a plecat.
În alte lumi, să caute pierduta lui drăguță,
A dat lui Prier-negru atunci o năfrămuță
Și-a zis: În toată ziua poți ști de soarta mea!
Privește-mi năfrămuța, și tu când vei vede
Pe mijlocul ei dungă de sânge, dungă lată,
Să știi, iubite Prier, că-s mort! și zilnic cată
Năframa-i Prier-negru, iar când a opta zi
De sânge lata dungă pe mijloc o zări,
E mort! a zis și-n clipă a-ncălecat feciorul.
Pe Vânteș, cal sălbatic, să-și caute frățiorul.
Găsindu-l într-o silhă de fagi, în stan schimbat,
La sfânta Luni se duce și sfânta Luni i-a dat
Învăț, să ude stanul cu stropi de apă-vie...
Așa spun din poveste bătrânii. Din vecie
Așa le-a rămas rostul în basme și povești
Că mulți viteji năzdrăvani și fii împărătești
Cătau ori cu tovarăși iubiți ori numai singuri
Izvorul de apă-vie. și spun că era-n crânguri
Acel izvor, în codrii vechi fără de cărări,
Și-un monstru sta la pază, balaur ce pe nări
Și gură vărsa flăcări, de foc avea plămânii.
Iar dacă vrei legenda, frumos o spun bătrânii,
Cum palidul balaur ajunsese păzitor
Pădurii, cum izvorul ajunsese-a fi izvor
De leac. Legenda asta eu vreau să ți-o spun ție,
Să vezi, ce mândru-i rostul din basm cu apă-vie!

Pe vremea când balauri și serbede arătări
Aveau culcuș în peșteri de munți și pe sub mări
De gheață trăiau monștrii cu forme fioroase,
Când zmei sălbatici, spaima copilelor frumoase,
Cereau în largi palute molatic adăpost:
P-acele vremuri, basmul vorbește, cum c-a fost
Un crai cu nume mare, dar crunt acela nume,
Cum n-aveau crunt atâta toți monștrii de pe lume!
Tiran de tot, cu moartea mai mult era dedat
Ca vârful gol de munte cu cer înnegurat,
Și orb în judecată, sălbatic în mânie;
Ziceau oamenii țării că nu-i creat din glie.
Și n-are suflet, n-are nici inimă, că-n loc
De inimă el poartă un foc, demonic foc,

Ce-l arde și-l zdrobește și-n veci nu-l poate stânge,
Decât numai beția de lacrimi și de sânge!
Crai-Sânger! Toată lumea Crai-Sânger l-a numit.
Tot omul, care-o dată pe Sânger l-a zărit,
Cădea-n lingori și friguri, sâlhui trăia cu anii,
Iar dacă scăpa teafăr, trei luni făcea mătânii,
Căci Sânger numai sângiuri prin lume răsădea;
El nu iubea pe nimeni și nimeni nu-l iubea.
Mereu încrețea gene, cătând la spăzi tăișul,
Cu toată lumea largă sta Sânger de-a poncișul,
Chiar soră, frați și doamnă, părinții i-au fugit
De groaza lui pe lume. Căci nu s-a pomenit
Alt om ca el; nici fiară n-a fost așa ca dânsul,
Căci el a fost Crai-Sânger ce n-a cunoscut plânsul.
Ci spun că Sânger, totuși, iubiri mai cunoștea,
Căci el avea o fată, pe Lina, și-o iubea
Cu patimă. Dar Lina de fel n-a fost ca Sânger:
Frumoasă era, blândă, cu sufletul de înger.
Și n-a fost decât roabă! Căci Sânger a zidit
Un turn cu temelia din piatră de granit,
Cu porți de aur gemeni, și-n turn a pus pe Lina:
Ea n-avea nici un umblet afară din grădina
Tătâne-său, nici oameni la dânsa nu s-au dus,
Căci dusul era moarte. și crudul crai a pus
În preabătul grădinii pândaș, iară pândașul
Nici somn n-avea, nici pace, căci Sânger, pătimașul,
A prins de la o vreme pe-argat a-l bănuî,
A prins apoi a-l bate, mereu a-l chinui,
Să-i spună ce om are cărări de turn aproape?
Și spun că, mai la capăt argatul, ca să scape
De-atâta bănuire, i-a spus neadevăr,
Că-n toată noaptea vine la fată Calapăr.
Și-atunci, cum a fost Sânger om negru de furtună,
Om care-și făcea lege din cea mai grea minciună,
Roși până la creștet și, negru de turbat,
A-nfipt recele paloș în palidul argat,
Sfărâmându-l bucățele cu spada și toporul.
Așa! Pe rând cu toate! Să prind acum feciorul!
A zis, și-a dat poruncă, și servii dinadins
Umblau din casă-n casă, pe Calapăr l-au prins
Și l-au tăiat din spade și l-au străpuns cu sulițe
Și l-au legat de coama fugarilor, pe ulițe
Trăgându-i mișelește cadavrul țândărit,
Până oasele pe drumuri de-arbust s-au fărâmat.
Căci astfel era Sânger; spun basmele de dânsul,
Că-n toată-a lui viață el n-a cunoscut plânsul!
De-atunci s-a trezit lumea în alt amar de munci.

În preabătul grădinii lui Sânger-Crai de-atunci
La pază n-a stat nimeni, dar servi au stat la pază
Prin tot cuprinsul țării, să prindă și să vază
Feciori vorbind cu fete; cum basmele ne spun
Nici nu știa ce face Crai-Sânger de nebun!
Și, cât a fost crăimea de-ntinsă și de lată
N-a mai rămas un singur fecior, măcar o fată
N-a mai rămas, căci servii, nebuni într-adevăr,
În tot feciorul țării vedeau un Calapăr
Și-n orișicare fată, de crime-aveau oglindă,
Acesta le-a fost numai tot dreptul, ca să-i prindă.
Apoi a dat Crai-Sânger porunci, de-au năruit
Întregul turn, cu zidul din piatră de granit,
A spart chilii frumoase și-a rupt porțile gemeni,
Făcând zidirea toată pământului asemeni.
Și-n loc de turn, acolo el a durat prinsori;
A pus la lucruri grele pe fete și feciori,
Siliți au fost să lucreze, muncind din greu cu anii,
Șireag întins de temnițe, tot pentru ei, sărmanii!
Iar Linei, ca la fete, cari poartă într-ascuns
Amoruri criminale, tiranul crai i-a tuns
Cosیțele, ca astfel mai tare să o doară,
Dând semne biata fată că nu-i mai mult fecioară
Și-așa batjocorind-o, cum n-a putut mai laș,
Tiranul a purtat-o de-a lungul prin oraș
Cu zgomote și chiot de-o lume păgânească!
Dar n-a ucis-o craiul, ci, ca să-i amărască
Mai greu sfârșitul vieții, la servi porunci a dat
S-o ducă-n silhe negre, s-o piardă-n codru lat,
Căci astfel era Sânger; mai monstru decât dânsul
N-a fost vrun om; pe lume, el n-a cunoscut plânsul.
Trei zile lungi în codru noptatic s-a luptat
Cu temere și tremur copila. I-au legat
Picioarele cu lanțuri, să nu-și strămute locul;
Zăcea pe glij, aprinsă de sete, cum e focul;
De-aprins, căci setea numai, grea sete ucidea
Pe fata lui Crai-Sânger. și biata, cum plângea
Vărsând din ochi albaștri de lacrimi mari o vale,
Veni pe gând să bea din lacrimile sale,
Și-a zis cu gemet aspru: Vai, Doamne, văd că-i scris,
Să mor cum nu mai moare alt om! Căci arse mi-s
De largi văpăi plămânii și buzele-mi albastre!
Să fiu de-acuma hrană pădurilor sihastre
Și vremurilor grele! Să n-am eu nici sălaș,
Nici preoți; numai lupii, de sânghiuri pătimași,
Să-mi sfârtece cadavrul, și corbii duși de vânturi
Să împartă-a mele oase pe-o mie de pământuri!
Oh, Doamne! Tu ești mare, ești bun și-ndurător,

Oh, nu mă lăsa-n umbra pădurilor să mor,
De fiare sfâșiată. și plânge; precum plânge,
Pe palme adună lacrimi și ca-n pahar le strânge
Mai multe, tot mai multe; al ochilor potop
Se varsă nebunatic în stropi, dar nici un strop
Nu pierde cărarușă spre palmele vecine.
Când palmele-mbinat de lacrimi au fost pline,
Copila blând se-ndoaie, din greu a suspinat,
Apoi bău din lacrimi. De-abia i-a lunecat
În piept ultimul picur, de-abia se prăvălește
Cel strop rămas pe palmă, când Lina și simțește,
Că lumea ei se-ntoarce, că genele-i s-ating:
Pe palidele-obrazuri lini picuri se preling,
Pe frunte-i cade bură; din brațe-i curg șiroaie,
Și pieptul rourează, din păr îi cade ploaie
Și hainele-i se îngreună, tot trupul e părau,
Căci membrele sub apă topindu-se mereu
Fac trupul să tot scadă în șipot, în păraie;
Și-n două, trei clipite, copila cea bălaie
Rămase numai urmă de-un limpede izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor.
Un șopot lin, ce pare că spune tot de dânsul,
De Sânger-Crai, tiranul, ce n-a cunoscut plânsul.

Dar Sânger-Crai, tiranul, din ce era nebun
Mai mult înnebunise. Așa vorbesc și spun
Poveștile, că-n urmă muștrarea conștiinței
S-a prins de el; sălbatic crâșca din dinți, cât dinții
Sudori storceau de sânge, dar nu-i părea lui rău
De-atâtea mari ucideri, de-ntreg trecutul său,
Ci numai pentru fată simțea muștrare dânsul,
Dar nu plângea, că-n viață el n-a știut ce-i plânsul.
Și, ca să-și amăgească muștrările din piept,
El a chemat la curte pe cel mai înțelept
Din câți știa să-ți afle pe stele soarta toată
Și-acela, prin văzduhuri trecându-și ochii roată,
Prin zece nopți de-a rândul mari taine le-a pătruns
Și-n urmă lui Crai-Sânger așa i-a dat răspuns:
O, stea văd eu pe ceruri, cu semne de repaos...
În pieptu-ți furtunatic lipsește-un larg adaos
De liniște și pace, Crai-Sânger! și din stea
Citesc acel adaos. Când nu vei mai avea
În tot cuprinsul țării nici măcar o săgeată,
Când orice fel de armă prin țara ta cea lată
Nu va mai fi nici paloș, nici spadă și topor;
Când liber va fi-n drumuri oricare călător
Și nu se va mai teme de nopți și căi înguste,
Când zece sărindare și zece sărăcuste

Plini-vei pentru Lina: scăpat vei fi atunci
De chinul tău, o parte tu pierde-vei din munci!
Atâta-i tot; fă toate, Crai-Sânger, bagă seamă
Și fă; când vei fi gata, atuncea tu mă cheamă
De nou, să cat voința puterilor de sus.
Așa i-a zis. Iar Sânger pe cugete s-a pus,
Și nu-i venea să facă, la cruci de drum sta dânsul,
Căci Sânger era craiul ce n-a știut ce-i plânsul.

Dar a făcut el totuși. Din fiecă palat
Și fiecă colibă a pus de-au adunat
Săgeți și lănci și sulite și spade înveninate
Și paloșe, topoare de-oțel, și le-au pus toate
Pe zece mii de care, la fiecare car
Perechi tot câte patru de bivoli înjugară
Și, două luni de-a rândul mergând, în depărtare
Le-au dus la mări afunde și le-au zvârlit în mare.
Apoi au prins să sune mari clopote întins
Și jalnic, prin biserici pe preoți au aprins
Făcliile de ceară din sfeșnice-aurite,
Din turn răsuna toaca, prin tinzi împodobite
Treceau în rând cădelnițe cu fumul lor domol,
Iar sfânta rugăciune curgea de la pistol:
Erau pentru copila lui Sânger sărindare.
A dat apoi drum liber drumașilor, cărare
La toți din tot cuprinsul hotarelor a dat
Și-n urmă pe cetățul de stele l-a chemat.
Acela, dac-aude, că simte încă grele
Mustrări în suflet Sânger, de nou privi la stele,
Și, plin de murmur aspru, clătind mereu din cap,
A zis: Stăpâne! Iartă, dar nu pot să te scap
De chinul tău sălbatic, pe câtă vreme-n țară
Mai este încă-un paloș! Când servii tăi legară
Pe Lina și-o duseră în codru, au pierdut
Un paloș ei pe cale. Ci nu-mi e cunoscut,
În ce loc e; dar pleacă, stăpâne, însuți pleacă
Și caută-acela paloș și dă porunci să-l facă
Bucăți, a lui cenușă s-o volbure pe vânt,
Așa să-ți piară chinul, cum piere pe pământ
Cenușa-nvolburată! La paloș dar! printr-însul
Un leac vei afla, doamne, și-acela leac e: plânsul!

În zori de zi Crai-Sânger spre crânguri a plecat
Să caute paloș. Chinul atât a măcinat
Puterile-i cât searbăd d-abia își trăgăna traiul,
Așa de mult slăbise în scurtă vreme craiul.
Din zori de zi, pe drumul îngust a mers mereu,
Prin silhe mari, cu ochii bătând suișul greu

Al codrilor sălbatici, pe căi și sub cărunțul
Desimilor un paloș căutând cu de-amănuntul.
Și, cum pășea cu silă, el tot părea scaldat,
Și-n alb de ochi un purpur de sânge-i s-a lăsat
Și-un purpur de stropi roșii s-a pus pe-a sale gingini,
Iar fața lui primise color ca de funingini:
Un monstru părea, fiară, un tip întunecos,
Cum nu-i pe lumea noastră nimica mai hâdos!
Mergând așa, pe vremea când soarele se-ngână
Cu noaptea, a dat Sânger cu ochii de-o fântână
Și, căci i-au ars plămânii de sete, a băut
Din apele curate, ci Doamne! n-a știut,
Că bea schimbate lacrimi a Linei și bea sânge
Din fată-sa, și iată! El bea și-ncepe a plânge!
El, crudul și tiranul, ce-atâtea vieți a stins
Și-a fost născut pe lume să nu cunoască plâns
Și milă, el acuma în ochii săi simțește
Potop întreg, sub plângeri gândeai că se topește;
Atât era de gemet înfrânt și abătut,
Că orice om atuncea, de cumva-ar fi văzut
Pe crai, putea să jure, că nu-i acela dânsul
Nu el e Sânger, craiul ce n-a cunoscut plânsul!

Oh! N-avea ce să caute mai mult în codru des
Pierdutul paloș! Craiul atunci a înțeles
De prima oară-n viață, că-n plânset sta balsamul
Durerii, și de-aceea tiran lucră tiranul,
Căci nu cunoaște lacrimi: iar cei care nu plâng
Sunt tot același suflet cu fiarele din crâng!
Atunci de prima oară, cu sfântă limpezime,
În ochi i se desfășură întregile lui crime:
El vede morți cari zbiară și brațe reci întind;
Feciori uciși se-nalță și-l blestemă murind,
Iar dintre ei mai palid și plin de răni s-arată
Acel ucis pe ulițe de cai sumeți; o ceată
De mame vin, cu pruncii străpunși pe sânul drag;
Și fete vin șiraguri, ci-n ultimul șirag
Mai mult răzbunătoare și cruntă dintre fete
Apare-n trup cu lanțuri, un cap orfan de plete,
Și Doamne! Craiul închide cu groază ochii săi;
Cunoaște ce nemernic a fost și, de văpăi
Cuprins, mai tare plânge și-l arde-n suflet vina,
Când știe că izvorul e Lina! și pe Lina
Ar vrea s-o mai cuprindă, s-o strângă-n al său braț
Și-atunci, ca niciodată, din ochii lacrimați
Încep a pocni flăcări, pe nări și de pe gură
Șiroi curgea de pară, scânteii o mie cură
Din barba lui, și dinții de jar i se prefac,

Se-ntind ale lui membre, cu solzi i se îmbrac
Și gheare-i cresc la mâini și la picioare gheare,
Limbi mari acum învâрте și colți are de fiare!
Crud monstru între oameni, pedepse l-au ajuns
Și-acela tip sălbatec a fost numai răspuns
Pornirii lui de monstru! Sa-l știe toți, ca dânsul
A fost un crai sălbatic, ce n-a cunoscut plânsul!

A fost demult odată, spun oameni, un izvor
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor;
Și spun că toți vitejii cercau acele ape,
Căci cine bea din ele oricând putea să scape
Din orice rău: bătrânii pe loc întinereau,
Bolnavii totdeauna se însănătoșeau,
Durerea trecea-n visuri, plânsoarea-n bucurie
Și moartea trecea-n viață, căci apa era vie.
Mai spun că sta balaur acolo și păzea
Mereu acele ape, și nimeni nu-l putea
Cu brațul său învinge, cu arma omenească
Era peste putință vrun om să-l biruiască,
Ci numai cu mătânii și sfinte rugăciuni
Și numai cu-ajutorul și sfatul sfintei Luni...
Azi nu mai știe nimeni de-acel izvor; se pare
Că-i sec de tot: și totuși, în piept tot omul are
Acel izvor, de cumva voiește a-l avea:
E lacrima! Căci poartă un cer întreg în ea,
Și-n ea stau toate-acele puteri mari ale firii:
Izvoarele credinței, nădejzii și-al iubirii!